

Den tvåhundra

Fritänkaren

Nr. 200 December 2011

Tjugonde årgångens första nummer

Innehåll i detta nummer:

<i>De svenska esoterikerna: En studie i civilkurage: Jüri Linas uppenbarelser</i>	2
Michael Baigents senaste bok	4
Bill Brysons fantastiska värld	5
Bertrand Russells memoarer	5
Boris Godunov (<i>Mussorgskij</i>)	6
Ahasverus minnen, del 110: <i>Premiärministern</i>	8
Filmer	12
Milstenar, december 2011	13
Åtterresan, del 15: <i>Sista dagen i Verona</i>	14
Bonusresan, del 1 : <i>Rivstart</i>	15
Den strålande fiaskoresan, del 3: <i>Bakslag i triumfens ögonblick</i>	16
Katastrofresan, del 12: <i>Likir</i>	18
Rekordresan, del 20: <i>Mitt gyllene besök i Bodhgaya</i>	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på 8 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 30.11.2011

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 222

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

De svenska esoterikerna:

En studie i civilkurage: Jüri Linas uppenbarelser

Den första av dem var (pseudonymen) Henry T. Laurency, vars samlade skrifter utgavs av Lars Adelskog i ett antal volymer, som han fick mycket skäll för och stämplades som rasist, fascist, nynazist och allt möjligt, medan han (liksom Laurency) egentligen bara är filosof, inte värre än Hegel, Schlegel och Nietzsche utan kanske snarare bättre. Den tredje av dem är estländaren Jüri Lina, som dock är helt koncentrerad på realistisk faktadokumentation, företrädesvis av obehagliga sanningar.

Det värsta som kan sägas om Jüri Lina är att man märker att svenska inte är hans modersmål. Sin brist på stilism kompenserar han med en extrem koncentration och nästan komprimering av de fakta han dokumenterar, så att läsningen av hans verk kräver intellektuell ansträngning. Hans böcker kan därmed förefalla en vanlig läsare som något massiva. Å andra sidan är han en rigorös för att inte säga petnoga faktaforskare, och han presenterar i allmänhet aldrig några fakta eller hypoteser utan referenser och källangivelser. Samtidigt kan man ibland få den uppfattningen att han tror på allt vad han läser. Man bör därför alltid ha ett bevakande öga för den nödvändiga tillgången till en nypa salt när man läser honom.

Han föddes och växte upp i det Sovjetockuperade Estland och är bara två år äldre än Fritänkarens redaktör och har därmed en liknande bakgrund som denne, som alltid känt "finlandiseringen" verkningar över sig, medan Lina fått leva med det mera oförblommerade förtrycket. 1975 belades han med publiceringsförbud och måste sluta som journalist för att i fyra år försörja sig som nattvakt, tills han 1979 kom till Sverige 30 år gammal. Anledningen till hans sovjetiska bannlysning tycks inte så mycket ha varit hans penetrerande och avslöjande journalistik som hans forskningar i UFO-mysterierna, vilka i Sovjet var belagda med sträng sekretess.

Hans största och viktigaste böcker är "Under skorpionens tecken", ett skakande avslöjande av Sovjetunionens dolda historia, och "Sovjets inflytande i Sverige", som för oss svenskar väl är hans intressantaste läsning. I "Under skorpionens tecken" framträder han som en värdig arvtagare till Alexander Solsjenitsyn i sin kompromisslöst klara nästan plågsamt realistiska skärpa, där man nästan tycker sig känna igen Solsjenitsyns personlighet. Han avslöjar bakgrunden till revolutionen, dess finansärer och vilka som gjorde den möjlig, och dess ledande aktörer och vad de egentligen var för sorts människor. Lenin framstår som värre än Stalin, och Trotskij framstår som värre än Lenin. Det var Lenin som instiftade Gulagarkipelagen, och det var Trotskij som etablerade den röda terrorn. Det är magstark läsning alltigenom med hänsynslösa pinsamma avslöjanden hela vägen fullständigt vederhäftigt belagda med källhänvisningar och faktareferenser – Bertrand Russell, som reste i Ryssland 1920, bekräftade då som ögonvittne i princip allt det värsta som Jüri Lina belyser 70 år senare. Läsoplevelsen är omtumlande, och man kan efteråt aldrig mera se på Ryssland med samma ögon som tidigare, samtidigt som man äntligen lärt känna och förstå det bättre.

När Jüri Lina kom till Sverige märkte han till sin förskräckelse att Sverige led av samma repression och åsiktsförtryck som Sovjetunionen om dock under mildare och mera förtäckta "mer demokratiska" former. Om man inte passade in i det svenska systemet med korrekta åsikter, attityder och inställningar var man pantad, automatiskt utesluten ur samhället, marginaliserad och hänvisad till ett intellektuellt "Sibirien", då systemet helt enkelt inte kunde acceptera individualism. Detta går Jüri Lina in på i "Sovjetiskt inflytande i Sverige", där han noga analyserar tillståndet, ställer diagnos på dess skadeverkningar, avslöjar det regerande etablissemangets inskränkta dubbelmoral och de socialdemokratiska regeringarnas efter Erlander otroliga slöseri med resurser på företag utomlands i företrädesvis kommunistiska länder som i princip alla gick med katastrofal förlust, medan dessa kommunistiska regimer tacksamt tog emot svenska

medel som bidrag till korruption och slöseri. Det är en mycket hälsosam ögonöppnare för vad som försiggått i vårt land sedan 1969 genom ideologiskt enkelriktade, ensidiga och förblindade socialistiska regeringars inkompetens till upprepade risker för kantring och ruin för landet.

Hans starkaste intresse är dock något helt annat. Just Estland har varit hemsökt av alldeles formidabelt mångfaldiga UFO-fenomen, författaren har själv konfronterats med ett UFO, vilket sannolikt märkt honom för livet, varför han ägnat detta område ett rigoröst intresse och utforskningar. Han har skrivit två böcker i ämnet, och den senare (från 1992) slutar med en allmän uppgivenhet inför den totala obegripligheten av fenomen som helt enkelt inte kan fattas. Han tar upp en oändlig mängd av dessa fenomen, allesammans väl dokumenterade och realistiskt bekräftade på ett eller annat sätt, vanligen genom fotografier eller fler ögonvittnen än ett. Det mest förbryllande är att fenomenen är så oerhört varierande och mångskiftande. Ufonauterna ser aldrig likadana ut, deras storlek och utseende varierar mellan jättar och dvärgar med extremt varierande längd på armar och ben (om de har några alls) med utseenden ofta med tre ögon, ögon utan pupiller, näslöshet och öronlöshet, springor i stället för munnar, extremt stora huvuden eller knappt något huvud alls med bara ögon, medan även helt mänskliga "humanoider" även förekommer, som kan vara hur vackra som helst, ofta med långt blont hår.

Även rymdskeppens utseenden varierar extremt, från "bananer" och "cigarrer" till helt konventionella "vanliga" tefat, i regel med glaskupoler, ibland med "ben" men ofta svävande utan – i all korthet förekommer alla tänkbara former och typer – och otänkbara.

Det mest förbryllande är att både dessa humanoider och deras farkoster på ett kort ögonblick helt kan skifta form och utseende. En liten farkost kan förefalla oändligt stor inuti, som om dessa humanoider kunde manipulera med dimensionerna och även med tiden – de kan få klockor att synas gå baklänges och få en lång tidsrymd att inte bli längre än några minuter – Rip van Winkle-fenomenet fast tvärtom. Kort sagt, ingenting stämmer, ingenting kan förstås eller förklaras med våra jordiska och Newtons lagar, och till och med Einstein förefaller att bara ha varit deras hemlighet avlägset på spåren.

Den goda nyheten är dock att de tycks ha samma mänskliga natur som vi själva. De krockar med skorstenar, de snavar på farstukvistar, och de bär sig barnsligt åt när de blir arga, som när de ställer en bondes traktor upp och ner när hans näsvishet förargat dem. Fastän de enligt egen utsago ligger 3-4000 år före oss i utvecklingen är de alltså ändå precis lika mänskliga. Den mänskliga naturen tycks därmed ändå vara universums högst utvecklade varelse.

Den berömda och ökända Roswell-incidenten i Nevadaöknen, när ett tefat havererade 1947 med skadade ufonauter ombord, ägnar han en hel sidas utförlighet. Han tar även upp fallet med kidnappningar – i USA hävdar tiotusentals att de bortförts av UFOs, vilket de alltså nästan samtliga inte kunnat bevara något minne av, då ufonauterna tydligen är nogga med att utplåna dödliga människors minnen av deras UFO-resor. Några kommer dock ihåg en hel del ändå. Ufoiterna nyttjar inga stimulantia, de varken röker eller dricker något, de behöver vatten, då de flera gånger setts tanka bassänger och sjöar tomma upp i deras svävande farkoster, men de dricker absolut inte blod, som de gjorde enligt H.G.Wells' "Världarnas krig". De bortför inte människor mot deras vilja utan kommunicerar alltid en inbjudan. Om vederbörande tackar nej får det vara, men de hotar ibland med: "Du kommer att ångra dig!" Syftet med deras besök här tycks i första hand vara att försöka hjälpa mänskligheten framåt i utvecklingen. De tycks ha blivit väldigt alarmerade av atombombens användning 1945, och atomvapnens kvarvarande arsenaler tycks utgöra en ständig källa till oro för dem. Människan är för fixerad vid våld och sex, vilket hon måste utvecklas och utbildas ut ur.

Vi får anledning att återkomma till detta ämnesområde.

Det var några inblickar i Jüri Linas oerhörda kunskaper och faktasamlingar, som han oavslåttligt bygger vidare på och numera helst presenterar genom filmer. Han turnerar i hela världen och håller föredrag. I oktober kom han till Göteborg, och det var ett sant nöje att stifta bekantskap med denna imponerande vitala sanningssträvare.

Michael Baigents nya bok

Michael Baigents nya bok är från 2006 och heter *"The Jesus Papers"*. Liksom hans första stora bestseller tillsammans med Richard Leigh och Henry Lincoln, *"Holy Blood, Holy Grail"* från 1982, vars innehåll utgjorde grunden för Dan Browns rekordbestseller *"Da Vinci-koden"*, faller *"Jesusdokumenten"* under kategorin *"historia – kontroversiell kunskap"*. Bakom boken ligger 20 års arbete som forskare, arkeolog, upptäckare, spårhund, historiker och lärare. Varje kapitel i boken (14 stycken) är som en avhandling för sig och rör sig över världens historiskt mest intressanta platser, Mellanöstern, Egypten, Indien, Turkiet, Grekland och Italien. De intressantaste kapitlen är de om Egypten, som författaren menar att utgjorde den viktigaste bakgrunden för Jesu verksamhet samt även området för det största arkeologiska och historiska intresset.

Ett kapitel ägnas åt inkquisitionen och dess härjningar på den helige Dominicus initiativ från 1200-talet, helgonet som genomdrev folkmordet på katharsekten i södra Frankrike, ett hederligt sällskap som menade sig veta mer om Jesus än Vatikanen, det första avsiktliga folkmordet i historien, följt av förföljelser mot tempelriddarna, Spaniens judar, all världens så kallade häxor (enbart kvinnor) och så vidare, kulmen av kyrkans groteska och sjukliga utveckling genom sin dogmatiska fixering och intolerans med ett etablerat och systematiserat vansinne som bara nazismen kunnat uppvisa maken till. Bokens främsta mission är att genom bevis och logiska argument påvisa hur kristendomen och dess kyrka gick fullständigt fel från början, främst genom konsekvenserna av schismen mellan Jakob, Jesu broder, församlingens ledare i Jerusalem, som aldrig menade sig vara något annat än jude, och Paulus, som skenade iväg med sina egna delvis helt förryckta föreställningar.

Boken slår fast att Jesus inte var någon unik företeelse, att han kom från en sekteristisk bakgrund där *"Guds son"* var ett allmänt begrepp som använts redan långt före Jesus inom brödraskapet (med bevis från Dödahavsrollarna), att han med största sannolikhet överlevde korsfästelsen, som var ett *"spel för gallerierna"* för uppfyllandet av alla Messiasprofetiorna och etablerandet av honom som sådan, alltså ett rollspel, och framför allt att Jesus själv förnekade sig vara gudomlig utan *"bara en människa"* i ett autentiskt brev till Sanhedrin, där han försvarar sig mot anklagelser av att vilja göra sig till Gud. Ingenting i något evangelium utgör något underlag för att han skulle ha varit mer gudomlig än någon annan. Hans *"gudomlighet"* var ett påfund av Paulus, i vilken fälla senare bibelcensurer som Hieronymus och Augustinus gick.

Vad boken inte tar upp till närmare kritisk granskning är Jesu eventuella verksamhet i Indien. Graven i Kashmir nämns i förbigående. Ej heller tar den upp de fantastiska uppgifterna om att man faktiskt kunnat uppdaga Jesu blod vid Golgata och gravgrottan och därav kunnat utreda hans DNA med det sensationella resultatet, att han bara tycks ha haft 24 kromosomer mot normalt 46, vilket tycks indikera, att bara hans moder var av mänsklig ras – vilket faktiskt skulle förklara en hel del! Han tar även flyktigt upp teorin om möjligheten av hans sexuella relation och eventuella barn med Maria Magdalena, som tycks ha varit lika initierad i vissa egyptiska mysterier som Jesus, egentligen Jeschúa eller Josua. Ingenting kan bevisas varken för eller emot, så författaren nöjer sig med att ställa frågan: *"Varför inte?"* Däremot tycks han förevisa nästintill hållbara bevis för att Jesus definitivt var i livet och verksam ännu år 45. Hans verkliga födelseår verkar sannolikast ha varit år 6, det år då skattskrivningen ägde rum, medan

året för korsfästelsen snarast tycks ha varit år 36, varefter Pontius Pilatus återkallades från Jerusalem och förvisades senare samma år.

Boken är väl skriven, bitvis olidligt spännande, den frestar till omedelbar sträckläsning, dess kryddor av underfundigheter och försiktig humor är effektiva och bestickande, och den är kanske ännu bättre och intressantare än *"Holy Blood Holy Grail"* och definitivt överlägsen alla hans böcker där emellan.

Bill Brysons fantastiska värld

"A History of Nearly Everything" är väl hans mästerverk, där han egentligen går igenom allt vad vetenskapen vet eller tror sig veta, med tonvikt på människans bakgrund, alltså jordens hela geologiska historia under miljarder år, där människan bara framgått under detta skapelsedygns sista sekunder. Före det går han igenom även hela universums historia, enligt de aktuella teorierna.

Bokens styrka är dess utomordentliga spirituella stil, som utmärker alla Brysons verk, som aldrig upphör att vara trollbindande underhållande. Han har lyckats med att i princip göra hela vetenskapens värld lättfattlig och tillgänglig för vem som helst. Den torraste vetenskap blir under hans bearbetning till oemotståndligt kvalificerad underhållning, där han aldrig missar en poäng. Vetenskapens historia illustreras också genom att han belyser alla de ledande vetenskapsmännen, deras insatser och egenheter, deras tokerier och tragedier, vilket tar ner dem på jorden och gör dem mänskligt begripliga. Porträtten av Isaac Newton och Carl von Linné är oförglömliga i sin bisarra och avslöjande humor, medan andras tragedier framstår som direkt hjärtknipande, som Carl Wilhelm von Scheeles och Henry Cavendishs, båda helt misskända och nästan aldrig upptäckta och erkända som universalgenier förrän det var för sent.

Ju närmare vår egen tid han kommer, desto allvarigare blir tonen, och den raljanta underhållningstonen blir gradvis en annan med en allt syrligare skärpa. Vad håller vi på att göra med den planet och den natur som har gjort vår existens möjlig? I det sista kapitlet tar han upp fallen med djurarter som vi själva helt avsiktligt har utrotat, den ena efter den andra, och hur det har gått till helt utan motiv eller mening. Han ställer inte frågan: Har människan som art rätt att fortsätta existera på bekostnad av andra arter? Men tendensen går oavvisligt i den riktningen. Om människan hotar skapelsen måste själva människan ifrågasättas.

Bertrand Russells memoarer

De utgör en massiv läsning på över 700 sidor (i svensk översättning över 1000) där nästan hälften utgörs av autentiska både historiska och privata brev. Hans självbiografi är därmed först och främst ett ytterst utförligt tidsdokument, där varje ord är sant och där allting är väl formulerat. Bertrand Russell har aldrig upphört att skörda beröm för sin enkla och klara stil, som aldrig saknar pregnans. Det är därmed en ytterst värdefull läsning, och dess vidlyftighet må ursäktas med att han faktiskt gick igenom 98 år under oavbruten intellektuell, politisk, filosofisk och fysisk aktivitet, som snarare tilltog med hans alltmer hisnande ålder än avtog.

Några höjdpunkter må noteras som nödtorftiga anteckningar i en bristfällig kommentar till denna encyklopediska faktasamling. Intressantast, som alltid i biografier, är skildringen av hans relationer. Den vackraste är kanske den med Joseph Conrad. De träffades bara sporadiskt under några få år, men denna vänskap benämner Russell ändå som den mest djupgående i hans liv och betydde så mycket för honom, att han namngav båda sina söner efter den polskfödde författaren: John Conrad och Conrad. De kanske lever ännu.

Han genomförde fem äktenskap, medan dock vänskapen med hans kolleger framstår som de intressantaste. Nummer två efter Conrad var väl Einstein, som han träffade ännu mera sällan men dock korresponderade med under många år och som blev avgörande i bildandet av vad som senare blev "Fredsstiftelsen", ursprungligen en sammanslutning av vetenskapsmän mot kärnvapen. Denna kommission hette till och med under en tid "Einstein-Russell-kommittén". I den ingick även bland andra Linus Pauling, Max Born, Danilo Dolci, Pablo Casals, Vanessa Redgrave, Nehru och Albert Schweitzer. Niels Bohr ville inte vara med, och även Otto Hahn avböjde. Bildandet av denna fredskommitté, som främst predikade mot och varnade för atombomben och från början insisterade på skrotandet av alla atomvapen, var kanske den sista aktion Einstein hann delta i.

Vänskapen med H.G.Wells varade nästan hela livet, medan Russell ger mera syrliga porträtt av Bernard Shaw och Lytton Strachey. T.S.Eliot framstår också i sympatisk dager, medan man får blandade känslor inför den labile Ludwig Wittgenstein. D.H.Lawrence genomgår en utförlig och metodisk avrättning genom Bertrand Russells erfarenheter av denne rasande man. Man saknar andra viktiga personligheter, som borde ha ingått i Russells intressesfär, som Robert Graves, T.E.Lawrence, Dag Hammarskjöld och Stefan Zweig, vilka ingendera nämns med ett ord. Romain Rolland förekommer däremot, kontinentens ledande pacifist under första världskriget.

Ytterst intressant är också Russells kommentar till mordet på Kennedy. Han såg genast att något var alldeles uppåt väggarna fel, och han bildade sin egen brittiska kommission för undersökning av saken, vilket utmynnade i 16 ytterst relevanta och angelägna frågor till Warrenkommissionen, vilka logiskt och systematiskt fullständigt punkterar och demaskerar alla dennas uppenbara falsarier. Hans utredning med de 16 frågorna är kanske det mest lysande exemplet på hans kristallklara logik och penetrerande omdömesförmåga. Den kom till långt innan advokaten Jim Garrison genomförde sin minutiösa och långtgående utredning, som sedan filmades av Oliver Stone som "JFK" med Kevin Costner. Egendomligt nog verkar Garrison ha varit omedveten om Russells första avslöjande av att samtliga medverkande i Warrenkommissionen var politiskt insyltade, handplockade och jäviga.

Bertrand Russell framstår som en ensam klok människa i en värld av kaos och dårskap, där han ändå försökte göra vad han kunde som rik engelsk aristokrat med inflytande men förgäves försökte göra sin stämma hörd, medan i praktiken endast sådana som Einstein, Wittgenstein, Joseph Conrad, H.G.Wells, Julian och familjen Huxley, Albert Schweitzer och Linus Pauling riktigt kunde förstå honom och både delta i och omfatta det yttersta förnuftets förtvivlade ensamhet.

Boris Godunov

Detta är ur många synpunkter den märkligaste av alla ryska operor. De tre berömdaste gjordes alla på texter av Pusjkin, Mussorgskij var först med Boris, varpå följde Tjajkovskij med Eugen Onegin och Spader Dam. Inga ryska operor har nått upp till samma klass, vilket mycket beror på grundtexternas ytterst dramatiska kvalitet, som är svår om inte omöjlig att överträffa, och som måste verka ytterst inspirerande för en tonsättare.

Samtidigt blev ingen rysk opera så problematisk som "Boris Godunov". Den fick vänta i årtal på sin första uppsättning, och den praktiskt taget floppade från början, ratades av myndigheterna och utsattes för oändliga nedskärningar och omarbetningar, så att det var närmast mirakulöst att någonting alls var kvar av den, när den äntligen hade sin definitiva premiär 1874 efter fem års sträckbänksbehandlingar – och gjorde stormande succé. Dock vände sig kritikerkåren och tsarfamiljen emot den, utan dessas stöd i Ryssland var en opera dödsdömd, och Boris såg allt som allt bara 21

föreställningar och 5 efter tonsättarens död, innan den äntligen började göras rättvisa först på 1900-talet, främst genom Nikolaj Rimskij-Korsakovs trots allt förtjänstfulla ”rättelser” och mera kvalificerade orkestrering.

Att verket har enastående dramatiska kvaliteter erkändes från början, och dessa är helt och hållet Mussorgskijs, ty även han tog sig friheter med Pusjkins texter och lade till en hel del själv. Mussorgskijs vision och ambition var att åstadkomma en ”folkopera” av dimensioner som aldrig förekommit tidigare. Denna karaktär av folkopera genomförs av att de olika scenerna faktiskt omspanner hela det ryska samhällslivet – både landsbygden med bönder och tiggare, kyrkan med dess klosterliv, Kreml och det tunga tsarhovet, dryckenskap och revolution, samt en mycket omfattande rebellrörelse ryms i denna opera i fyra akter, där titelrollen, tsar Boris själv, är den dramatiska kärnan, en av operalitteraturens mest dramatiska roller närmast erinrande om Eisensteins ”Ivan den Förskräcklige”-filmer, där både tsarens uppgång och mäktiga kröning, hans familjeliv och förfärliga samvetsqual efter sina politiska mord, samt hans smärtsamma undergång och död, operans kulminering med en mäktig munkkör som beledsagar dödskampen, alltsammans ges full dramatisk bredd. Som kontrast till detta framstår de polska scenerna, där upprorsrörelsen tar sin början, operans enda romantiska del, som inte är litet romantisk: här, i tredje akten av fyra, förekommer alla operans mest lyriska partier och dess enda ljuspunkter av någon harmoni och skönhet.

Det hör nämligen till saken, att Modest Mussorgskij var en Rysslands mest disharmoniska tonsättare någonsin. Han söp ihjäl sig och det ordentligt under i stort sett hela livet, och med hans starka ryska fysik var det ett hästarbete. Hans starka originalitet som tonsättare måste i någon mån ha berikats av detta ständiga rus, Varlaams första scen i operan är en intressant djupdykning i alkoholismens psykologi, och ännu mer kommer dessa avgrunder fram i tsar Boris extrema ångestscener, främst i slutet av andra akten, där han har sina första monologer, där den sista rent ut sagt urartar till rena skräckhallucinationer. Frågan är om det finns någon mera dramatisk roll i operalitteraturen.

Till allt detta kommer dock operans oemotståndliga och överväldigande melodirikedom. Mussorgskij älskade den ryska folkmusiken, och många av dess vackraste melodier gav han kärleksfulla bearbetningar i sin opera. Ett tema känner man igen från Beethovens andra Rasumovskij-stråkkvartett. Beethoven fick en beställning på tre stråkkvartetter av en framstående ryss, som önskade att Beethoven skulle lägga in ryska folkmelodier i kvartetterna. Detta gjorde Beethoven med framgång, och kvartetterna blev hans bästa. En av dessa melodier går som sagt igen i Boris Godunov.

Och inte bara melodier, utan hänförande körer nästan i varje scen, en av myndigheternas ursäkter för att rata operan från början var att det fanns för mycket körer i den, så att solisterna inte hade någonting att göra, men dessa körer är det som ger operan dess titaniska karaktär. Den förblir inte bara Modest Mussorgskijs mästerverk, i vilken version den än framförs, utan även kanske den ryska operalitteraturens centrala höjdpunkt utan konkurrens.

Ingen rysk opera har heller upplevat så många inspelningar. Den bästa menar vi att fortfarande är André Cluytens' från 1965 med Paris konservatoriums orkester och Sofias operakör, med Boris Christoff inte bara i titelrollen utan även både som den godmodige busen Varlaam och munken Pimen. Han var på 60-talet världens ledande bassångare (bulgar) och har knappast överträffats av någon senare.

Som kuriositet kan vi avslutningsvis nämna, att Mussorgskij har samma födelsedag som Johann Sebastian Bach, men det finns knappast två tonsättare som står längre från varandra. Mussorgskij avskydde Bach och menade att hans musik bara var torr matematik. Om det är något som Mussorgskijs musik inte kan belastas för, så är det att den någonsin skulle vara torr.

Det var på den tiden jag arbetade som taxichaufför i den hemskaste av alla miljöer i själva huvudstaden. Jag piskades av dess självupptagna storstadsstress och måste ständigt riskera livet för att hinna föra mina själviska kunder i tid till vart de skulle. Så fick jag som kunder tre tysta passagerare. Det var två herrar och en dam, och det var något olycksbådande över dem, så att man kunde misstänka dem för att vara någon sorts vampyrer: det var sådana vibrationer de utstrålade. Alla tre var elegant klädda, damen hade lång klänning, och de tiggande herrarna bar fläckfri smoking. Det var något oerhört med de två tiggande herrarnas kompakta tystnad. De bar damen in i bilen. Alla tre var ordentligt berusade, men damen var i vanmakt och snarare död än levande. Hon rörde inte på sig och var vit som lärft. I bilen talade de två herrarna sluddrande med varandra. Alla tre satt i baksätet. De båda berusade herrarna hade med nedslagna blickar insisterat på att få sitta där bak med damen mellan sig, eftersom hon inte mätte bra. De såg mig aldrig i ögonen, som om de ville dölja sin identitet. Men genom deras sluddriga samtal började jag förstå ett och annat. De försökte att tala så tyst som möjligt kanske just för att undvika att jag skulle förstå situationen, men samtidigt var de så pass påstrukna att de måste höja rösterna för att få orden något så när artikulerade. Den ena herren sluddrade mindre än den andra, som hela tiden bad honom tala tystare, medan denna den mindre sluddrande hela tiden måste be den andra tala högre. De båda herrarna var ministrar. Det var premiärministern och hans på den tiden ännu så glade industriminister. Jag hade inte känt igen dem i deras tillstånd förrän nu genom deras oförblommerade konversation. Damen var deras kända väninna och hustru till någon hög diplomat, en kvinnlig journalist som var känd för att gärna göra sig glada kvällar i högt sällskap. Hon hade nu druckit sig redlös och dessutom tagit piller, och där satt hon nu plakat i en taxibil i baksätet mellan landets två högsta ministrar, som var lulliga. De båda ministrarnas sluddrande och knappt hörbara konversation handlade om henne.

"Tror du hon försökte ta livet av sig?" frågade industriministern, som talade något högre än den andre.

"Det verkade nästan så."

"Lönar det sig att hjälpa henne mera?"

"Solidaritet, broder, solidaritet."

"Men hon är ju helt väck."

"Det är vårt fel som inte hindrade henne från att knarka."

"Men hur hade vi kunnat stoppa henne? Hon har ju hållit på i årtal."

"Ja, hon får väl skylla sig själv."

"Varför kör vi till sjukhuset?"

"Det skulle väl se för taskigt ut om vi inte hjälpte henne."

"Hjälpte henne att dö, menar du."

"Medge, bror, att det skulle se ännu jävligare ut om hon dog och vi inte hade hjälpt henne. Vi har ju varit med henne hela tiden."

"Du är inte realistisk. Kan vår situation bli taskigare?"

"Nej."

"Varför hjälper vi henne då?"

"Vi måste ju visa oss mänskliga, för helvete."

"Men hon är ju journalist! Tänk på pressen!"

"Det är ju den jag tänker på, för helvete! Vi får ju inte förlora ansiktet för journalisterna! Och hon är ju journalist! Hon om någon kan sätta dit oss för hela pressen! Det måste synas som om vi hade hjälpt henne."

"Det är kanske tur att hon är medvetlös. Vad tror du hon säger till pressen?"

"Vi får väl se till att hon sköter väl om den när hon vaknar, om hon vaknar. Hon kommer nog ändå inte ihåg så mycket imorgon."

"Särskilt inte om hon kolar av denna gång."

"Det får hon inte göra."

"Säg det till henne."

"Det vet hon."

"Men om hon kilar vidare – varför hjälper vi henne då?"

"För att vår situation inte ska bli taskigare, begriper du väl."

"Du talar som en statsminister."

"Är jag inte det då?"

"Du hade inte varit det imorgon om hon hade varit vid medvetande i kväll."

"Det var väl bra då att hon tog sina piller."

"Var det du som proppade i henne dom?"

"Hon bad om dom."

"Allihop?"

"Jag kunde väl för helvete inte stå där och börja leta efter doseringsinstruktioner?"

Så pratade landets två mäktigaste män sluddrande med varandra och visade endast liknöjdhet inför den livlöst likgiltiga damen. Hela deras resonemang styrdes endast av vad som kunde vara politiskt minst olämpligt och mänskligt minst skandalöst. Det var ju deras första år som ledande ministrar. Då och då kom det dock fram små mänskliga drag också, som när den glade sade:

"Du är i alla fall snäll som ställer upp för henne fast hon är så dålig."

"Ja, vad begär du av en statsminister egentligen? Oridderlighet?"

"Du borde inte ha gått med henne så långt."

"Man måste väl få ha lite roligt ibland."

"Det trodde jag också ända tills nu."

När vi var framme vid sjukhuset och jag stannade sade plötsligt den inte längre så glade ministern:

"Du, hon är död."

"Det får hon inte vara."

"Det hjälper inte. Hon *är* död."

"Nej, det är hon inte. Det är hon först när läkarna har konstaterat det och skrivit på papper om det."

"Jag säger dig att hon *är* död."

"Skitprat. Det får inte vara sant."

"Det är sant, men det *är* sant. Hon är stendöd. Känn på henne. Rena vinterstenen. Nu ryker våra ministerportföljer."

"Om hon verkligen har strulat till det för oss på det sättet så har jag aldrig sett henne."

"Inte jag heller."

Tystnad.

"Vad ska vi göra?" frågade industriministern sedan. "Du är ju den som alltid kan finna på råd."

"Vi lämnar in henne och sticker sedan."

"Kan vi smita från henne?"

"Vi måste. Och hon har ju smitit från oss."

"Men genom en högst olämplig utgång."

"Jag vill mena det."

"Och hur tystar vi vittnet?"

"Vilket vittne? Här är ju bara du och jag."

"Chauffören."

"Jaså han. Han får väl lov att tiga. Han har ju sin fackförening. Han vill väl som alla andra inte bli arbetslös. Han är väl tvångsansluten som alla andra och får tiga. Han är väl opportunist som du och jag och alla andra och kan väl begripa vad som är bäst för honom utan att bli omskolad. Vi får tipsa hans chefer om något så att han tiger. En baggis."

"Han hör vad vi säger."

"Desto större anledning för honom att tiga."

"Tror du han kan det?"

"Han måste. Annars är han väl inte klok. Han måste väl inse vad som är bäst för honom och alla andra."

De lämnade in liket av diplomatfrun som om hon ännu levde, lyckades göra det anonymt, och lät sig köras hem. Hur de klarade av sjukhuset med bibehållen anonymitet vet jag inte, men premiärministern var väl bra på att tysta ner saken från början. Jag var för skrajsen för att ställa några frågor. Jag vågade inte ens tänka högt. Jag vågade inte ens tänka. Sjukhuspersonalen kanske också var fackligt tvångsansluten. Ministrarna sade inte ett ord mera. De litade på mig. De litade på att jag var en lojal anhängare av systemet. De litade på att jag inte ville förlora mitt jobb. De litade på att de kunde lita på min fackförening. De litade på att de genom sin ställning skulle komma undan skandalen. Och det gjorde de, för de var ju fiffiga politiker. Men jag kom inte undan.

Jag körde hem dem kallsvettig och väl medveten om att jag skulle bli sparkad och aldrig få jobb mera om jag knystade ett enda ord så att det kom till fackets kännedom. Partiets trygghet och materiella standard tvingade mig till tystnad. Aldrig hade jag kört två så berusade ministrar hem under en så tryckande tystnad.

Jag stod inte ut sedan. Jag flydde från huvudstadens byråkratfästning befarandes att min fackförening skulle jaga mig till skogs med hundar och helikoptrar för att jag till avsked till statsministern vågat säga: "Men damen då?" när han bara betalat för två och en halv.

Det kändes som om jag hade blivit inblandad i en djävulsk komplott och som om jag nästan blivit vittne till mord. Men vad tusan kunde något sådant betyda? Vem var i fara? Skulle jag ringa till statsministern och varna honom för vad? Det var ju han som om någon var skyldig och som hade tvingat mig till att vara ett för alltid tigande vittne till någonting skriande hemskt. Samtidigt kändes det hela som en uppenbarelse av ett motiv till ett brott, men jag fick heller inget grepp om detta motiv. Alla visste vi att den vackra diplomatfrun var död, hon hade seglat upp i societeten som en glittrande dagslända under premiärministerns smekmånadsår och plötsligt bara försvunnit ingen visste hur. Nu kändes det som att jag visste hur, och hennes man den internationelle diplomaten måste också veta det. Och om diplomater får ett tillräckligt motiv till mord, till exempel ren hämndlystnad, så kan ingenting hindra dem. Men tiden skulle gå och bli till år, vilket den också gjorde, och hon verkade definitivt ha försvunnit både från scenen och från det allmänna minnet, medan premiärministern sedan både vann och förlorade många val, medan tydligen ingen påmint honom eller bråkat om saken, hur många fiender han än hade i bagaget. Ändå kändes det som att jag var skyldig honom en varning, då jag mycket väl visste, att en död fiende kan vara värre än någon levande.

Jag fick äntligen ett tillfälle att varna honom många år senare, när jag befann mig i huvudstaden och hade god kontakt med några vänner som varit bjudna hem till honom i hans mysiga radhus med hans förtjusande fru. Vännerna hade bara gott att säga om den mäktiga familjen, som bortom politiken bara uppvisat sina allra bästa sidor. De lovade att tala för mig, att jag hade ett budskap till premiärministern, och skulle försöka ordna ett sammanträffande.

Den eftermiddagen råkade jag en annan gammal vän, egentligen ungrare, som kunde hela huvudstadens undre värld och dess tentakler utantill. Jag råkade berätta för honom om den skuld i form av en varning som jag kände till landets mäktigaste man i hans radhus, han lyssnade uppmärksamt och sade sedan: "Det är ingen idé. Han är körd."

"Vad menar du?"

"Han är färdig, pantad, förlorad. Ingenting kan rädda honom, och han har nästan alltid varit pinsamt medveten om det själv."

"Jag förstår fortfarande inte vad du menar."

”Du vet ingenting. Du är naiv. Han må ha varit duktig som internationell politiker och skaffat sig renommé framför allt i alla vänsterstater, han må ha varit hur överlägsen som helst, men allra bäst har han varit på att skaffa sig fiender, och det har han hållit på med så idogt, att alla de fiender han skaffat sig under åren mer än bara hatar honom.”

”Vilka tänker du på?”

”Vill du höra hela katalogen? Redan fyra år innan han blev premiärminister sade han i TV inför hela landet att han satte Marx och Lenin bland sina tio främsta historiska idoler. Före det hade han som skolminister redan hunnit socialisera landets skolsystem, så att det omvandlats från ett av världens mest effektiva utbildningssystem till ett system för socialistisk indoktrinering och fördumning, där kunskaper och färdigheter kom i andra hand efter fostrandet till socialistiska medborgare eller för nomenklaturen nyttiga idioter. Alla med kunskapsörst och –ideal fick finna sig i att nöta stjärterna i skolbänkarna utan att få lära sig vad de ville – enligt socialismens oskrivna lag är det värsta man kan göra sig skyldig till att vara överkvalificerad – då är man direkt förpassad till permanent skrotning. Bara de kom undan som stack utomlands eller fann alternativa utbildningsmöjligheter än statens. Han fick därmed halva sitt parti och alla bildningsförsvare emot sig, det är i princip hela intelligentsian, som marginaliserades och i princip utslöts ur samhället, som övertogs av aggressiva röda radikaler, typ dyrkare av Pol Pot.

Därmed hade han skaffat sig olösliga konfliktproblem inom inrikespolitiken, som han patetiskt försökte skydda sig mot med att i parlamentet behandla sina opponenter och alla som var emot honom med rent bolsjevikisk brutalitet – ingen politiker i landet har någonsin gjort sig skyldig till så konsekventa och oupphörliga personangrepp och slag under bältet, som för att utmärka sig för ofinhet mer än någon annan.

Sedan skaffade han sig USA till fiende för att inte tala om Sydafrika. Dessa båda länder kunde kanske lättare än några andra få fram kompetenta lönnmördare för att fixa honom. I synnerhet Sydafrika har han aldrig slutat reta och provocera. Han må i princip ha rätt, men han framför sina påhopp ytterst odiplomatiskt.

Du vet kanske om att familjen hade affärer i Auschwitz?”

”Jag har inte mer än hört ryktas därom.”

”Hans onkel var inblandad i Auschwitz tvåindustri, men 1944 beslöt familjen att vända kappan efter vinden och övergå från Hitler till Stalin. Sedan dess har han av säkerhetspolisen alltid varit stämplad som en latent säkerhetsrisk, vilket bekräftats genom åren av hans farliga förbindelser med sovjetiska underrättelseofficerare, när han presenterat Moskvans förslag som sina egna, och när han alltid satt sin egen karriär före landets intressen.

Men till och med Ryssland blev till slut hans fiende när han genom de ständiga och övertydliga ubåtskränkningarna helt enkelt tvingades säga upp sina band med Sovjetunionen. Liksom Högerpartiet aldrig förlåtit honom för att han av opportunistiska skäl svikit dem för socialisterna kunde inte Sovjet förlåta honom att han lämnade deras sjunkande skepp. Det skeppet sjunker, var så säker. Inte ens Gorbatsjov kan rädda det.”

”Vart vill du komma?”

”De enda som inte vill hans död är den stora okända naiva oskyldiga massan, som är helt utan inflytande och makt. För makten är han redan död.”

Jag svalde. ”Du menar, att han kommer att avrättas?”

”Motiven är överväldigande. Vem som gör det är helt utan betydelse. Kanske en KGB-agent, kanske en välmotiverad och besviken kurd, kanske en sydafrikansk legionär, kanske en inhemsk polis, kanske rentav en säkerhetspolis, men vem som än gör det kommer bara att lyda order och komma undan med det, och de ansvariga kommer att hålla sig fria från ansvar då det var en nödvändighet. Dessutom gör man honom därtill en tjänst.”

”Hur menar du?”

”Han är i utförsbacken. Hans mor blev fullständigt senil. De har det i familjen. Han har alltid lidit av maktmani sedan han redan i barndomen skolkade från skolan för att gå hem och lyssna på Goebbels i radion. Han är helt enkelt maktdalen och blir alltmer patetisk som socialistledare med ohållbar ideologi. De gör honom en tjänst som gör honom till martyr innan det är för sent och hans psykiska labilitet blir för uppenbar. Han har redan gjort ett antal resor till en viss anstalt. Inte ens du kan rädda honom.”

Jag suckade. Vad annat kunde jag göra?

När jag träffade mina vänner och de ville ta mig med till premiärministern, som gärna ville träffa mig, sade jag, att jag tyvärr måste deklina. ”Han vet redan vad det handlar om,” sade jag.

Jag var inte i landet när avrättningen inträffade. Hans fru identifierade en närvarande alkoholist och narkoman som mördaren. Han trodde att det var hon. Polisen schabblade bort utredningen från början, medan flera vittnade om att det funnits märkvärdigt mycket poliser med walkie-talkies i närheten av mordet innan det ägde rum. Det så kallade ”polisspåret” har aldrig kunnat följas.

Jag träffade min ungerske vän något år senare. Även han hade fått påhälsning av polisen. De hade frågat honom: ”Vet du vem som gjorde det?” Han hade helt lugnt svarat: ”Ja, det var jag.” Polisen hörde aldrig mera av sig.

Filmer

Av naturliga skäl har vi inte kunnat se mycket film medan vi varit bortresta i en månad, men vi hann se några innan.

Den starkaste var ”*The Reader*” med Kate Winslet i kanske sitt livs roll som före detta SS-anställd, som i Berlin efter kriget försöker finna sig ett normalt liv och råkar ut för den unge student, som blir hennes älskare. Hon ställer det villkoret, att han skall läsa böcker för henne. Det gör han gärna, vilket berikar deras relation, och först så småningom inser han att hon är analfabet – varför hon desto mer älskar litteratur.

Vad som sedan följer är det skakande dramat om hur utsatt en analfabet kan bli. Studenten upplever henne på nytt ett antal år senare, när hon tillsammans med fem andra före detta SS-anställda ställs inför rätta – studenten är juridikstuderande och upplever rättegången som publik. Just för att hon är analfabet kan de andra fem åtalade pådyvla henne deras skuld, och hon kan inte försvara sig, då hon känner sin analfabetism som sin yttersta vanära och skam. Denna rättegång är filmens centraldrama där allting framgår mellan raderna, i allt vad som inte sägs och framför allt i vad hon inte kan säga.

Det kan ju inte bli något lyckligt slut på en sådan historia, men Kate Winslets skådespelarprestation är fullständigt övertygande och konsekvent, nästan övertydlig i sin stumma hjälplöshet, och intrycket blir förkrossande. Hela andra världskriget med all dess nazismproblematik hamnar i bakgrunden och blir något oväsentligt mot individens hjälplöshet mot ett system som måste krossa envar bara genom sin totalt okänsliga automatik.

Mot en sådan film blir en sådan som ”*The Dark Night*” om Läderlappen och hans ärkefiende Jokern (Heath Ledger) rena löjan, en meningslös fabel, en mörk fantasivärld utan någon som helst förankring eller anknytning till verkligheten, och man kan bara häpna över att en sådan tramsig film upphöjs nästan globalt med högsta betyg överallt.

”*Confessions of a Dangerous Mind*” var helt baserad på verkligheten, om man får tro att dess författare talade sanning i sin självbiografi, och i all sin tramsighet och nästan absurda dubbelmoral var den dock intressantare: en tontig såpopera-TV-underhållare värvas som agent av CIA med uppdrag att avrätta utvalda personer, vilket tonten kunde utföra under täckmanteln av sina underhållningsprogram. Naturligtvis får han moraliska problem med tiden, vilka inte blir enklare av att den han älskar mest visar sig

vara hans farligaste motspion, som han också till slut måste avrätta (Julia Roberts, av alla människor)... Det är kanske lika bra att man aldrig kan få veta säkert om denna historia verkligen var sann eller inte.

Filmen om "Baader-Meinhof-komplexet" var däremot helt baserad på verkligheten och återgav denna berömligt utan någon som helst partiskhet eller romantisk idealisering. Man kommer dessa professionella terrorister nära in på livet, och Ulrike Meinhofs karaktär och personlighetsförändring från borgerlig familjemoder till renodlad samhällsbekämpare framställs som fullständigt övertygande och begriplig. Filmen bortser inte från att detta skeende måste ses mot bakgrunden av 60-talets turbulenser, alltså främst Vietnamkriget med alla dess traumata och samhällseliga kriser, och det är den bakgrunden som tvingar journalisten Ulrike Meinhof till att ta ställning mot hela världen. Ej heller uraktlåter filmen att klart påvisa, att alla dessa terrorister faktiskt utan undantag till slut tog sina egna liv, fastän de hade det bra och ganska mycket frihet i fängelset. Däremot ställs aldrig frågan, om anledningen till deras självvalda självmord var hopplösheten i att aldrig kunna komma ut och bli fria igen. Men den frågan infinner sig utan att den ställs.

Filmatiseringen av den äldsta vikingalitteraturen i verseposet "Beowulf" har mött blandad kritik, och alla torde vara överens om, att helt lyckat var det inte att låta den vara nästan mera animerad än filmad. Dock är filmen ett fyrverkeri av fantastiska fantasier och upplevelser, Angelica Jolie är oemotståndlig som fienden, och drakduellerna är hisnande, så visst är filmen sevärd, trots att den är nästan helt artificiell.

Ett annat ruskigt verklighetsdrama var "*The last house on the left*". Några hyperbanditer bär sig illa åt och hamnar senare hemma hos den familj vars flicka de har våldtagit. Det tar ett tag innan familjen kommer under fund om vilka främlingar de tagit hand om, vilket bidrar till spänningen: publiken vet mer än aktörerna, vilket alltid är ett plus för föreställningens effektivitet. Dramat är fruktansvärt i sin realism men helt konsekvent och övertygande, och alla skurkar får sin rättvisa lön och behandling till slut, den ena mer än den andra... Den yttersta sluteffekten blir därför nästan överflödig och onödig, hur den än låter den yttersta rättvisan triumfera.

Fellinis första färgfilm "Giulietta och andarna" från 1966 är inte bara en fest för ögat utan, i ännu högre grad än den föregående "8 1/2", en befriande psykologisk djupdykning i ett förkrossande inre som sluts i en välgörande, behaglig och uppbygglig förlösning, vilket gör denna film, i högre grad än "8 1/2", outslitlig – man kan ständigt se om den med ständigt större behållning, ty den är så mästertligt gjord, varje bild är en fest för ögat, den sprakar av överväldigande färger och bildkompositioner hela vägen, som film är den bildmässigt ett extremt mästerverk, och framför allt bär Giulietta Masina upp hela filmen i en icke lätt roll som bedragen hemmafru. Filmen bär en konsekvent glättig prägel, den yttre ytligheten är total, men skenet bedrar: under ytan växer hela tiden en djupt personlig tragedi som oavbrutet förvärras och hotar med sammanbrott, vilket problem löses, som alltid, genom beslutsam djupdykning och konfrontation av problemet. Giulietta med sina andar klarar sig. Alla andra försvinner.

Milstenar, december 2011.

- 1 Madame Marie Grosholtz Tussaud 250 år. (*Födelsedatum varierar inom december.*)
Treat Williams 60 år
- 3 *Nino Rota* 100 år.
Julianne Moore 50 år.
85 år sedan Agatha Christies försvinnande under 10 dagar utan att ha en aning efteråt var hon hade varit. Råkade hon ut för utomjordingar?
- 5 Mozarts död för 220 år sedan, 35 år gammal.
Walt Disney 110 år.

- José Carreras 65 år.
- 7 70-årsminnet av attacken mot Pearl Harbour, som tvingade Amerika in i världskriget.
- 8 Lee J. Cobb 100 år.
- 9 Broderick Crawford 100 år.
Beau Bridges 70 år.
- 11 Rita Moreno 80 år.
75 år sedan Edward VIII abdikerade i Storbritannien.
- 12 Carl Maria (von) Weber 225 år.
Dionne Warwick 70 år.
- 13 50 år sedan Grandma Moses dog 101 år gammal (1860-1961).
- 14 Spike Jones 100 år.
100 år sedan Roald Amundsen tog sydpolen.
- 17 40 år sedan Zulfikar Ali Bhutto blev Pakistans första demokratiskt valda president.
- 18 Jukes Dassin 100 år.
- 19 Constance Garnett 150 år.
Italo Svevo 150 år.
- 24 140 sedan premiären på "Aida" i Cairo.
- 25 Carlos Castaneda 80 år.
- 26 Henry Miller 120 år.
- 27 Johannes Kepler 440 år, som upptäckte planeternas elliptiska banor.
Marlene Dietrich 110 år.
- 29 Klaus Fuchs 100 år, ökad atomspion.
Marianne Faithfull 65 år.
- 30 100 år sedan Dr. Sun Yat Sen valdes till Kinas första president (socialdemokrat).
- 31 Sarah Miles 70 år.
100 år sedan Marie Curie erhöill sitt andra Nobelpris, den första som gjorde detta.

Åtteresan, del 15: Sista dagen i Verona

Paolo hade gjort en resa till Finland med Gabriella. De hade flugit billigt till Tammerfors från Bergamo och sedan tagit bussen norrut till Nordkap och Hurtigruten ner till Narvik, där de tagit bussen till Kiruna och fortsatt ner till kusten, över till Finland igen och med buss tillbaka till Tammerfors. De hade alltså missat hela sydkusten och alla de bästa bitarna av Finland.

De hade dock mycket imponerats av Finlands oändliga vildmarksskönhet. På bussen från Vasa till Tammerfors hade de dock i längden funnit landskapet något repetitivt. Oj så vackra skogar, oj så vackra sjöar, på andra sidan vackra skogar igen och vackra sjöar igen, gran, gran, gran i all oändlighet, fullkomligt platt i all oändlighet, så en liten höjd, få se hur det ser ut på andra sidan, oj, skogar igen, och sjöar igen, och på andra sidan? Mera skog, mera sjöar, mera skog och sjöar, och så höll det på hela vägen ända ner till Tammerfors, i 70 mil...

Nordkap hade de inte heller sett mycket av, då det regnade mest hela tiden. Men när bussen emellanåt stannat till i Finland hade de omedelbart överfallits av svärmar för att inte säga moln av myggor, som ätit dem. Det hade nästan varit skrämmande. De konstaterade, att hade man missat bussen och blivit lämnad i skogen levande hade man uppätits av myggor levande.

Även Andrea och Giordano hade rest i Skandinavien men under vintern. Andrea hade varit i Stockholm före jul, varför han missat allt det vita, medan Giordano kommit dit efter och råkat ut för det. Trettonhelgen hade varit praktfull i fullständigt insnöad lamslagenhet. Samtidigt hade Rasmus, hans nästan jämnåriga tremänning, varit på resa i Italien...

På morgonen min sista dag i Verona skulle jag ringa till Paola när jag var färdig. När jag gjorde det svarade en automatisk telefonröst, att numret inte existerade. Det var ohjälpligt. Det existerade inte. Ändå stod det i katalogen 2009/2010. Att få tag på något annat nummer till henne genom upplysningsbyrån gick inte heller. Alltså kunde jag inte kontakta henne. Alltså fick jag gå till henne i hopp om att hon höll sig hemma.

Ida föreslog att jag skulle försöka kontakta baren där hennes dotter arbetade. Det fanns inget nummer dit heller. Dessa moderna människor som gör sig av med allt utom sina mobiltelefoner gör sig lika okontaktbara som kontaktbara. Men baren låg på vägen, så jag kunde se om någon var där.

Jag startade från Via Zamboni klockan 9.10 och tänkte vara framme hos Paola senast 10. Ingen var hemma i baren. Den var stängd. Alberto var inte heller i sin butik på andra sidan floden. Sedan gällde det att krångla sig fram till någon bro på andra sidan staden, vilket inte var lätt i Veronas medeltida gränder. När jag slutligen kom över en bro trodde jag mig vara på rätt väg. Så visade sig inte vara fallet.

Någonstans i västra utkanten av staden bortom Borgo Milano var misstaget uppenbart. Jag hade följt Corso Milano när jag borde ha följt Corso Trento. Det blev till att krångla sig tillbaka mot nordost igen, och varje gång jag frågade om vägen gick jag fel igen.

Genom att gå för snabbt och ha för bråttom hade jag gått för långt, precis som i Athen på jakt efter Ilona och i Sofia på jakt efter Konserthuset. Nu hade jag dessutom ryggsäck och armbagage, så promenaden tog tre gånger så lång tid som den skulle ha tagit, och allt var mitt eget fel.

Men hon var hemma när jag kom fram, lyckligtvis fortfarande före middag, och nu fick jag äntligen hennes *två* aktuella telefonnummer. Hon hade lämnat den fasta telefonin i juli.

Under eftermiddagen följde jag med på hennes ärenden, och vi hälsade gemensamt på hos Alberto. Det var ett historiskt ögonblick – tre kusiner på en gång från tre helt olika familjer. Sålunda fick jag denna gång åtminstone säga farväl till Alberto, som blir morfar om två veckor, 67 år gammal och fortfarande i full aktiv tjänst.

På kvällen kom Paolas vän och kollega på besök, och vi hade en angenäm kväll ute tillsammans i en pizzeria. Det blev naturligtvis mycket tal om resor, då Paola var lika mycket om inte mera berest än jag, men hon hade aldrig varit i Indien. Hennes nästa resmål var Alaska i augusti. Vi talade också mycket om filosofi och österländsk visdom, och jag kunde utbreda mig om buddhismen och hinduismen och hur de tillhörde varandra. Roberto, hennes vän, var materialist och trodde på den absoluta döden, medan Paola var mera flexibel.

Så avslöts min sista kväll i Verona under ivrigt samkväm med goda trevliga och intelligenta vänner, varav den ena var min själsligt närmaste släkting i världen, varför det knappast kunde bli bättre. Vädret var helt fantastiskt, värmen och solen tycktes hålla sig, medan återresan ännu var ett oskrivet kapitel. När jag bad om att få beställa sittplats från Verona till Köpenhamn hade expediten på stationen sagt mig: "Skaffa det på tåget." Det fick jag nöja mig med så länge...

(I nästa nummer: *Danmarksuppehållet.*)

Bonusresan, del 1: Rivstart.

Den nya resan föregicks av ett antal kriser. Knappt hade man kommit hem från Indien så rycktes man iväg på en häftig körresa till Berlin, och knappt var man tillbaka därifrån så stundade den hektiska bokmässan, som i år var mera berikande än någonsin, och knappt hade man hämtat sig från den och kommit i gång med den reguljära arbetsrutinen, så råkade man på en kraftig förkylning, när plötsligt temperaturen rasade till minus och många hyreshus hade glömt att sätta på värmen. Det gällde att bli frisk till nästa resa. Denna möjlighet äventyrades av att man var bjuden till ett större symposium i Stockholm helgen före avresan, vilket förvärrade den allmänna nervösa stressituationen. Naturligtvis kom då migränen tillbaka med mera förödande attacker än någonsin, som om den väntat på det tillfälle när man var som mest sårbar. Även om förkylningen blev bättre släppte inte migränen, och det var föga uppmuntrande att få ta del av de senaste vetenskapliga rönen, som påvisade, att migrän kunde framkallas av bananer, äpplen, kaffe, rödvin och choklad. Då jag alltid nyttjat alla fem såg det illa ut. Då den envisades med sina bombardemang fann jag mig nödsakad att kasta in handduken till Stockholm med ursikten att jag måste se till att bli frisk till nästa resa. Ursikten godtogs, migränen släppte, och jag blev frisk, så att jag kvällen före avresan kunde delta i Par Bricoles årsmöte, där jag avfirades tillsammans med ett annat födelsedagsbarn som behagat vara fysiskt frånvarande på sin bemärkelsedag. Som extra uppmuntran i kampen mot migränen begåvades jag med fyra flaskor rödvin, spanskt, franskt och argentinskt. De sattes på hyllan tills vidare.

Vädret hade varit förfärligt i Göteborg hela tiden. Det kunde regna veckor i sträck, och fastän man som cyklist blev genomsur av kallduschar varenda dag vande man sig inte vid det, utan det var lika vedervärdigt varje gång. Därför fanns det anledning att hälsa en fortsättningsresa till Indien och Himalaya välkommen. Halvar var kvar i Dharamsala, och det var planerat att vi skulle återförenas där. Dock var det nu *Diwali*, och hur busstrafiken norrut från Delhi skulle fungera dessa festdagar av årets största och stökigaste helg i Indien visste ingen något om.

Strulet började i Delhi. Det visade sig att mitt bagage inte kommit fram. Flera andra var i samma sits. I Helsingfors hade personalen "glömt" att skicka Göteborgsbagaget vidare till Delhi. Det skulle komma med morgondagens flyg i stället. Vad gjorde man till dess?

En dam i samma sits hade tydligen varit med förut. Hon visste att man hade rätt till 70 Euro i ersättning, inte i reda pengar men i uppköp mot uppvisande av kvitton. Allt detta tarvade omständliga formaliteter med blankettfyllning och diskussioner, men lyckligtvis kunde man fara vidare utan sitt bagage – Finnair skulle leverera det fram till var man bodde. Då hade redan en hel del av morgonen gått, och frågan var om man kunde få en buss norrut mera så här sent – klockan var redan närmare åtta. Situationen påminde starkt om vårt läge i augusti, när vi fann oss ställda utan bussar...

Min dam skulle vidare till Nepal men visste inte alls var hon skulle bo där. Till vår stora häpnad bodde hon i samma kvarter som jag. Vi hade rest i Indien ungefär lika länge, hon hade börjat tidigare men gjort färre resor, så vi hade mycket att tala om. Hon trivdes i Benares, där hon en gång kommit med ett sällskap, där en medlem visade sig ha kommit till Benares bara för att hänga sig. Han påträffades självmördad av sällskapet en morgon. De flesta ville avbryta resan och resa hem igen, men andra ville stanna kvar. Frågan var vad man skulle göra med liket. Det var inte någon avundsvärd situation.

Vi tog tunnelbanan tillsammans till New Delhi Railway Station, där vi temporärt skildes för att säkert återses i vårt hemkvarter. Hon bodde bara på andra sidan.

På busstationen lyckades jag få en buss till Chandigarh, det nåddes vid middag, men där var det svårt att få en buss vidare mot Manali. Men det gick en buss till Dharamsala, så jag tog den. Jag lyckades få den sista platsen, nummer 50 längst bak i hörnet, där man mest satt och studsade på de dåliga vägarna, men jag lyckades sova bort en god del av åttatimmarsresan i alla fall (25 mil med två underbara tepauser) med den påföljd, att allt vad jag hade i fickan gled ur. Vi fick sedan ett bestyr med att leta fram alla pennor, mynt och glasögon som sökt sig ner och in i alla möjliga skrymslen på det lortiga golvet.

Ressällskapet var mycket angenämt, jag hade tur med detta hela dagen från Ingrid i mitt kvarter till tre unga män till Dharamsala. Med två av dem delade jag en taxi upp till McLeod Ganj. Vi var framme där halv 9.

Mitt gamla hotell Kalsang var fullt, men hotellet bredvid "*Seven Hills*" råkade ha en ledig singel för 100 rupier. De hade även Internet, så jag kunde maila Halvar om att jag var där och meddela Finnair min nya adress för bagageleveransen. Det var bara att hoppas att det skulle fungera.

Sålunda slöts en fantastisk resdag med i princip bara goda resultat. Jag hade lyckats ta mig upp i bergen mer eller mindre direkt, Diwalihögtidens andra dag hade inte vållat något märkbart strul, jag hade haft tur med bussarna och reskamraterna, vädret hade varit helt idealiskt, och överlag hade dagen dominerats av idel goda stämningar och vibrationer. Jag kunde avsluta dagen med en övlig *Thukpah* på Malabar med kaffe efteråt efter en väl överkommen första resdags utomordentliga rivstartsstrapatser.

(I nästa nummer: *Stilla dagar i Dharamsala*)

Den strålände fiaskoresan, del 3: Bakslag i triumfens ögonblick.

På kvällen dök det upp ett trevligt franskt-tyskt par, Pierre och Sabine, som kom oppifrån Spiti efter 2 1/2 månad i Indien. De berättade, att vägen var i gott skick och i mycket bättre tillstånd än vägen mellan Leh och Manali. Detta styrkte oss i hoppet om att den skulle vara öppen till Spiti.

Bussresan ned från Sangla till Rekong Peo vållade inga som helst problem. Regnet hade slutat, och till och med solen tittade fram. I Rekong Peo kunde vi gotta oss åt att få skåda Kinnaur Kailash i all sin glans. Egentligen borde vi ha gått upp till Kalpa och övernattat där, för att få uppleva en soluppgång över Kinnaurs heliga Kailash därifrån. Vi nöjde oss med en rejäl frukost intill busstationen.

Frågan om tillståndet måste lösas. Utanför porten mötte vi ett ungt par, som berättade att ingen visste något om tillståndsfrågan i Rekong Peo. De hade hört, att bussarna inte ens stoppar vid checkposterna, och de tänkte själva ta bussen direkt till Kaza i morgon klockan 7 utan att bry sig om något särskilt tillstånd för *restricted area*.

Det lät för bra för att vara sant, men vi köpte det. Gladeligen hoppade vi på en buss klockan ett med biljett till Nako. Ombord fick vi veta att bussen skulle gå ända till Shalkar, varför vi insisterade på att följa med ända dit nästan till Spitis gräns..

Vädret var strålande, och för första gången kände vi oss gynnade av vädrets och ödets gudar. Om vi kom fram till Kaza i morgon skulle vi ligga två dagar före tidtabellen.

Bussen vi hamnade på till Shalkar var full eller fylldes snabbt av bland annat ett större israeliskt sällskap. Resan gick lugnt längs helt godkändbara vägar fram till den första poliskontrollen två timmar från Rekong Peo. Där stoppades vi. Checkposten ertappade oss utan erforderliga papper, vi saknade tillstånd, och vi blev slängda av bussen. ”Var så goda och ta nästa buss tillbaka till Rekong Peo och skaffa tillstånd innan ni fortsätter.” Så var det med det.

Israelerna hade alla sitt tillstånd, och en vänlig själ föreslog att vi skulle muta polisen. Sådant låg inte för oss. Vi traskade tillbaka till sista passerade tesjapp och slog oss ner där i tålmodig väntan på returbussen, medan vi diskuterade om vi skulle offra två nätter i Rekong Peo på att skaffa tillstånd där eller hoppa över byråkratin och ta nattbussen till Manali. Vi kunde åtminstone trösta oss med te och *somoza*.

Det var bittert att stå där med skägget i brevlådan ertappade med synden eller förseelsen av att ha försökt bege oss in på förbjudet område utan erforderligt tillstånd, mitt i ruset av vår framgång över att ha funnit vägen öppen till Kaza och med det falska budet att vi inte hade behövt bry oss om något tillstånd. En liknande känsla och obehaglig inre omvälvning torde Napoleon ha genomgått när han hade segern inom räckhåll vid Waterloo, och så kom Blücher med sina preussare och förstörde allting.

Dessutom började det sakteligen regna igen. Vi hade fått budet att det skulle gå en buss tillbaka från Shalkar klockan 4, men den kom klockan 5. Klockan 6 var vi tillbaka i Rekong Peo. När vi hade en strålande middag tillsammans uppe på *Chef*, en trevlig tibetansk restaurang mitt i staden med dess enda fungerande Internet, konstaterade vi, att vi aldrig hade kunnat drömma om mitt på dagen att vi skulle sitta där på kvällen.

En reagent hade lovat hjälpa oss med vårt tillstånd, och vi litade på honom, ehuru han gav oss ett visitkort som saknade adress. Dessutom förelåg det ett nytt hot om en ny helg på torsdagen, vilket kunde försvåra tillståndet. Halvar saknade fotografi, så han måste dessutom finna sig en fotograf, allt för tillståndet, som bara berodde på de förbålda kinesernas närvaro i Tibet. Allt var deras fel.

Men vår ’chef’ på restaurang *Chef* kände agenturen och kunde visa oss var den var i morgon. Om ingenting skulle klaffa återstod nödmöjligheten att ta nattbussen till Manali. Den gick klockan 5 på eftermiddagen, så den hade redan gått när vi återkom med svansen mellan benen från vårt Waterloo till Rekong Peo.

Problemet med biljetten, som vi inte kunnat använda mer än en femtedel av, löstes genom att biljettförsäljaren lovade att vi kunde använda samma biljett följande dag.

Trots allt var dagen en succé, och vårt humör låg på toppen. Vägarna till Spiti var trots allt öppna för oss, och det var bara frågan nu om vilken väg vi skulle ta.

Mitt i allt detta infann sig en helt annan kris. Strax före vår avresa hade Jannes svärmor avlidit, en pigg och nyter 90-åring, som plötsligt avbrutits i sin verksamhet av *stroke* och avlidit efter två veckor i limbo. Nu mitt under vår resa, två veckor efter hennes död, gick hennes man lika plötsligt bort. Detta gav Janne mycket att tänka på, vilket vi delade med honom.

(I nästa nummer: *Nya förtretligheter.*)

Katastrofresan, del 13: Likir.

När vi skulle lämna Lamayuru på morgonen dök det upp tre andra bussaspiranter, en mycket trevlig ung kvinnlig konservator från Kroatien som skulle till Alchi, och ett par från Nya Zeeland. Vi hade tillsagts att bussen skulle komma mellan 9 och 10, klockan 9 var kroatiskan och jag där, Nya Zeeländarna skulle till Srinagar så deras buss väntades senare, men vår buss kom halv 11, precis som förra året. Vi hade tillsagts att vänta vid den övre vägen, då den nyare var stängd, och det var ingen liten klättring upp till den övre vägen. När bussen kom möttes vi av en chock – den vände ner för att ta den nedre vägen, fastän denna egentligen var avstängd.

Jelena från Kroatien undrade: ”Kan vi klara det?” ”Vi måste,” svarade jag och inledde språngmarschen ner från berget mot botten av staden. Jelena trodde aldrig vi skulle klara det men följde med.

På vägen ner brast först axelremmen på mitt bagage, och sedan gick den trasiga sandalen definitivt åt pipan. Panik-trekken ner involverade ett nödvändigt hopp på två meter, men både min och hennes kamera klarade det när vi slungade våra väskor, och vi hann precis till bussen, där vi hälsades ombord som hjältar. Några lediga platser fanns det inte, men vi kom i alla fall med.

Under detta äventyr blev Jelena och jag riktigt goda vänner tills vi skildes när hon steg av vid bron till Alchi och bytte e-postadresser. Hon visste allt om de pågående restaurationsarbetena i Ladakhs olika tempel och kloster.

När jag steg av i Likir väntade nästa chock. Mitt gamla Norbu-värdshus var stängt. Det var reglat inifrån, varför jag inte gav mig, och till slut öppnade en gammal gubbe och berättade att det var alldeles stängt. Han hänvisade mig till det andra nyare Norbu-värdshuset, skräckkomplexet för lyxturism, och med onda farhågor begav jag mig dit.

Emellertid möttes jag där av den gamla gumman som jag redan känt i nio år under mina besök i Likir. Hon bjöd mig genast på te med bulle, och det förekom en annan gäst i komplexet: Jean-Luc från Frankrike, som var en stor fotograferingsentusiast som mest älskade att plåta insekter. Han hade varit i Leh under katastrofen och talade varmt om de magnifika räddningsinsatserna. Alla hade arbetat tillsammans, buddhister, hinduer och muslimer med hela armén och många kristna som stannade kvar. Det hade varit en magnifik uppvisning i solidaritet. Under en hel vecka var Leh helt isolerat, medan det främst gällde att få ut all leran från sjukhuset. Det hade varit ett hårt arbete, men alla hade hjärtligt ställt upp. Det hade tagit två dagar bara att röja sjukhuset.

Även Jean-Luc hade försökt avbryta sin resa och fara tidigare hem. Air France hade krävt honom på 1000 Euro för en enkelresa hem, som han egentligen redan betalat för. Han flyger aldrig mera med Air France.

Så mycket kan man säga om katastrofkrisen i Ladakh, att alla har skött krissituationen på ett föredömligt sätt, särskilt folket, myndigheterna, turisterna och militären, med ett enda undantag: flygbolagen, som genomgående tycks ha struntat totalt i naturkatastrofen med alla dess mänskliga tragedier och krissituationer för att i stället stenhårt hålla på omänsklig formalism. Jag vet inte om alla flygbolag burit sig lika pottigt åt, men åtminstone Finnair och Air France – hade Finnair låtit mig fara hem när jag ville hade två sjukdomskriser undvikits. Deras tölpaktiga agerande bidrog inte så litet till denna resas totala demoralisering, som antagligen utlöste båda sjukdomskriserna.

Denna andra var dock någonting i hästvåg. Jag hade aldrig gått igenom någonting så fruktansvärt förut, och ändå var det egentligen bara en vanlig förkylning. Det var nätterna som var så fasansfulla i sömnlöshet, och emellanåt mardrömssviter, svullen hals, smärta vid sväljning, ibland en gastkramande frusenhet och en mördande matthet, som gjorde att jag denna gång inte ens orkade besöka klostret i Likir. Hostan var förödande och skulle antagligen hänga med länge.

Min värd var dock den samma som alltid, älskvärdheten själv, mycket uppmärksam på sina gästers välbefinnande och glad och fryntlig. Hans vackra hustru fick jag tyvärr inte träffa den här gången, hon var ute med korna, men mamman fanns på plats. Barnen var också borta och utflugna, så han skötte i princip hela stället ensam. Vi talade om hans gamla hus, hur mycket trevligare det hade varit i sin primitivitet och intimitet och enkelhet. Två nya hus hade han byggt i stället, det ställe som nu stod tomt och detta magnifika lyxpalats med hur många rum

som helst. Priset var i regel 500-600, men han var god nog att låta mig komma undan för 300 – mitt dyraste logi för denna resa.

'Hat' (uttalat så kort som möjligt) var en holländare som bodde hos Norbu, och det var han som erbjöd mig skjuts in till Leh. Han var en av Ladakhs intressantaste personligheter från västerlandet. Han hade haft ett välbeställt jobb inom IT och hög ställning, när han helt sadlade om, bytte liv, sålde allt och köpte en bondgård i Frankrike och blev bonde. Han hade några underbara år tills han måste sälja allt igen och blev globetrotter på heltid i stället. När han trivdes någonstans stannade han och tog ett jobb för sex månader, och så hankade han sig fram i princip genom halva Asien. Han hade arbetat i Korea, Kina, Filippinerna och Indien bland många andra länder och var nu i Ladakh som skolinspektör betalad av den holländska staten. Han var djupt beläst och var troligen kvalificerad för vilket ansvarskrävande arbete som helst, men hans favoritfilosof var Schopenhauer, och han hade tyvärr en ganska syrligt pessimistisk syn på tillvaron. Han var troligen i min egen ålder och tyckte om att prata mycket, men trots sina skyhöga kvaliteter kvarlämnade han något av en bittert besk eftersmak.

Så for vi tillbaka in till Leh, där det gällde för mig att snarast möjligt finna en nedresa till Manali för hälsans skull samt att reparera min brustna väska och sandalen som förlorat sin sula.

(I nästa nummer: *Leh och Choglamsar*)

Rekordresan, del 20: Mitt gyllene besök i Bodhgaya.

En pojke hjälpte mig och Bettina till rätta i olika hotell och vägrade sedan släppa mig förrän han visat mig sin by och sin skola, som var helt ideell och instiftad för att kunna ge föräldralösa och fattiga barn utbildning – jag fick bevittna hur tolv små flickor i en klass utbildades till sömmerskor, endast sex åt gången, då det bara fanns sex symaskiner. Han ville att jag skulle betrakta honom som min son, fast jag snarare kunnat vara hans farfar – han var 39 år yngre än jag. Men han var älsklig och innerligt engagerad i att propagera för att skaffa sin enkla skola sponsorer. Hans hem var en nyuppförd tegelbyggnad av bara nakna tegelmurar – inga fönster, som en eländig hydda i Kairos utkanter i Egypten.

Sedan träffade jag äntligen min gamle vän sedan 16 år Shahabuddin, som omhändertagit mig så hjärtligt vid den burmesiska missionen här för 16 år sedan, och som nu förestod den ena av Bodhgayas båda bokhandlar – den andra fanns inne på tempelområdet och var mera specialiserad.

Det var hans bror som fixat biljetterna åt mig, medan jag hade missat honom själv, men den skadan tog vi nu ordentligt igen.

Han bekräftade Bodhgayas dynamiska expansion, det tillkom nya tempel och statyer varje år medan centrum med dess trafikfria marknadsplats hela tiden utvidgades. Det fanns fler västerlänningar i Bodhgaya än någonsin, som alla verkade upptagna med något lokalt projekt för någon skola, något kloster eller något annat.

Trivseln infann sig, och det blev lika svårt att lämna Bodhgaya som något annat av Indiens mera särskilda undantagsställen.

Så blev det plötsligt strömavbrott halv nio på kvällen, och hela Bodhgaya mörklades. Tydligt hände sådant inte bara högst upp i de Himalayiska bergen.

Floden var helt uttorkad som resultat av årets snåla monsun, vilket jag aldrig sett den vara förut. Följaktligen var även insekterna mera sparsamma och inte alls så överväldigande i sina fladdrande flockar som tidigare år – både flugplågan och myggplågan var minimaliserad.

Det var således över eller genom floden som pojken Pankaj ledde mig till sin by på andra sidan med en mycket märklig stupa från 500-talet, som grävts fram av arkeologer och var mycket lik den gamla stora stupan (dess ruin) utanför Leh i Ladakh.

Shahabuddin berättade dock att det fanns 600 sådana skolor i omgivningen som alla drog fördel av turisternas välvilliga blåögdhet till att få donationer för ingenting, och att de flesta av dessa skolor var falska – rena papper-maché-kulisser för att bedraga dem som ville bedragas.

Emellertid var Pankaj inte sådan. Han gjorde ett fullständigt ärligt intryck och försökte aldrig få en paisa av mig. Tvärtom hjälpte han mig på betydande sätt, i synnerhet med min återresa till Gaya, som skulle ha kostat 100 medan jag kom undan med 20. Det blev dock 10 extra för cykelrickshawföraren som cyklade de två kilometrarna från rickshawhaltpunkten till

stationen, jag ville ge honom 20, han hade ingen växel, en växlingsman uppenbarade sig som ville ha 10 i dricks, så hela återresan till Gaya (12 km) kostade ändå 50 rupier, precis som vägen ut.

Någon visste att berätta att vädret i Dharamsala nu var svinkallt med mycket is och snö, men myggorna i Bodhgaya var värre. Man kan sova i kyla, men man kan inte sova under ständig trakassering av fullständigt oskäligen ilsket surrande myggor. Det var ett mysterium hur de kunde komma in, ty alla mina fönster var försedda med täta myggnät. Min värd hade gärna sett att jag stannat kvar som kvalificerad myggmördare.

Det mest imponerande med Bodhgaya var emellertid hela tempelkomplexet med den febrila aktivitet i form av ren böneverksamhet som pågick där. Inträdet var fritt, men om man hade kamera kostade det 20 rupier. När jag gick runt där med Pankaj under kvällen var hela det vidsträckta tempelområdet med den mäktiga Mahabodhistupan i centrum översållad med prostrerare, alltså böneidkare som utförde buddhistiska ritualböner med att kasta sig raklång på marken om och om igen, rena avancerade gymnastiken och säkert mycket nyttig och effektiv för hela kroppen och dess kondition. Det var inte bara munkar utan människor av alla de slag och åldrar, om dock munkarna med sina underbart om dock diskret färggranna togor i vinrött och gult var dominerande och gjorde hela området med alla dess blommor dessutom till en prunkande fest för ögat. Av ren respekt tog jag inte med mig kameran till området. Prostrerarna var i tusental – det fanns inte ett hörn av området som inte var ockuperat av dem.

Diverse intermezzon vid avfärden: en tiggare gjorde mig ursinnig med att bara komma rakt på mig och säga: "Ge mig." Det var inget yttre fel på honom alls. "Varför?" svarade jag ursinnigt. Han var hungrig. "Jag är också hungrig och har inte ätit idag!" svarade jag, men han var ömkansvärt obeveklig. Så visade det sig att han var från Kenya, en hindu från Kenya helt vilsen i sitt hemland. Jag gav honom 10 rupier och begav mig raskt därifrån.

En lika vilsen engelsman av datum "bäst före" för länge sedan passerat frågade mig hur man kunde köpa biljett. Mitt tåg skulle just gå, men jag hann ge honom instruktioner innan jag måste försvinna. Han var helt utsliten, gammal och trasig men totalt europeisk.

Mitt tåg skulle enligt mina instruktioner avgå från plattform 2, men till plattform 2 kom Pagapattamexpressen som skulle åt fel håll. Tiden började bli knapp. Av en händelse fick jag se ett tåg misstänkt likt mitt eget på plattform 5. Det var det rätta. Jag hann med det i sista minuten.

Som resällskap till Delhi hade jag en mycket trevlig hindu som det gick att utbyta tankar med. Vi diskuterade hela den politiska situationen med Obama, Afghanistan, Tibet, Kina, Iran, Nepal, och vi var helt överens om allt. Vi dryftade också kulturella frågor, och han frågade mig vad skillnaden var mellan kultur och civilisation. Mitt svar var, att kulturen var mental medan civilisationen var konkret men att de var intimt sammankopplade och beroende av varandra. Han var nöjd med svaret och undrade vad som alltid drog mig tillbaka till Indien. Jag svarade som det var: den 3000-åriga obrutna konsekventa kulturtraditionen, som fanns så djupt etablerad i mentaliteten, som jag aldrig kunde tröttna på att utforska och umgås med. Han var nöjd med svaret.

Tåget blev en timma försenat till Delhi, varför jag missade Dharamsalabussen 06.30 och fick skarva med en Chandigarhbuss. Därmed lovade även denna resdag att bli en rysare.

(I nästa nummer: *De sista dagarna.*)

God jul! – önskar Fritänkaren med besked – och ser fram mot den goda fortsättningen.

Göteborg 6 december 2011, Finlands 95-e självständighetsdag.

Beklagar att tryckningen försenats ett antal dagar –
verkstaden var utan papper.